Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o

predlogu odločbe Sveta o posebnem programu, ki ga bo s pomočjo neposrednih ukrepov izvajalo Skupno raziskovalno središče v okviru sedmega okvirnega programa Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti (2007 do 2013),

predlogu odločbe Sveta o posebnem programu „Sodelovanje“, s katerim se bo izvajal sedmi okvirni program (2007 do 2013) Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti,

predlogu odločbe Sveta o posebnem programu „Zamisli“, s katerim se bo izvajal sedmi okvirni program (2007 do 2013) Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti,

predlogu odločbe Sveta o posebnem programu „Človeški viri“, s katerim se bo izvajal sedmi okvirni program (2007 do 2013) Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti,

predlogu odločbe Sveta o posebnem programu „Zmogljivosti“, s katerim se bo izvajal sedmi okvirni program (2007 do 2013) Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti,

predlogu odločbe Sveta o posebnem programu, ki ga bo s pomočjo neposrednih ukrepov izvajalo Skupno raziskovalno središče v okviru sedmega okvirnega programa (2007 do 2011) Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom) za jedrske raziskave in usposabljanje,

predlogu odločbe Sveta o posebnem programu, s katerim se bo izvajal sedmi okvirni program (2007 do 2011) Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom) na področju jedrskih raziskav in usposabljanja

KOM(2005) 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445 končno

(2006/C 185/02)

Evropski svet je 14. novembra 2005 sklenil, da v skladu s členom 166 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjeneih dokumentih.

Strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 28. marca 2006. Poročevalec je bil g. WOLF, soporočevalec pa g. PEZZINI.

Odbor je mnenje sprejel na 426. plenarnem zasedanju 20. in 21. aprila 2006 (seja z dne 20. aprila) s 132 glasovi za in 2 glasovoma proti.

1. **Povzetek**

1.1 Predlogi Komisije se nanašajo na vsebine oz. teme raziskav sedmega okvirnega programa za raziskave in razvoj (2007–2013) ter sedmega okvirnega programa Euratom (2007–2011). Odbor je že podal svoje mnenje o prejšnjih predlogih Komisije glede teh programov. Pričujoče mnenje Odbora zato dopolnjuje že pripravljeno mnenje o obeh okvirnih programih.

1.2 V prejšnjem mnenju je Odbor priporočil, da se v celoti zagotovijo nujno potrebne naložbe v raziskave in razvoj, ki jih je predlagala Komisija, ter da ne smejo postati predmet ali žrtev pogajanj o prihodnjem splošnem proračunu EU.

1.3 Cilj lizbonske strategije, da se Evropa razvije v vodilno gospodarstvo, zahteva bistveno povečanje naložb v raziskave in razvoj. Tu Evropa ne tekmuje le z državami, kot so ZDA, Japonska in Koreja, ampak tudi s Kitajsko, Indijo in Brazilijo. ZDA in Japonska sta pred kratkim določili naložbe v raziskave in razvoj za nacionalno prednostno nalogo za krepitev njune mednarodne konkurenčnosti ter zanjo zagotovili ustrezna sredstva. Glede na nenehni globalni razvoj, je torej cilj, da se 3 % BDP EU nameni področju raziskav in razvoja, ki ga je sprejel Svet v Barceloni v podporo lizbonske strategije in ki še ni dosežen, „premikajoči se cilj“. Kdor ga doseže prepozno, še vedno zaostaja.

1.4 Glede na splošni proračun, ki ga je medtem sprejel Svet, in njegove učinke na sredstva za raziskave, Odbor ponovno poudarja dodatno priporočilo, da se področju raziskav in razvoja nameni bistveno večji delež kot doslej, namreč približno 8 %, ter da do povečanja sredstev, predvidenega v sklepu Sveta, pride prej in nikakor šele čez sedem let.

1.5 Jedro predlogov Komisije predstavlja posebni program Sodelovanje. Odbor podpira spodbujanje pomembnih tem raziskovanj v programu, kot so energetika, zdravje, informacijska tehnologija, nanotehnologija, okolje, promet, socialnoekonomske in humanistične vede ter varnost in vesolje. Poglavje 4 izčrpno obravnava ta program, pri čemer za posamezna področja priporoča povečano financiranje.

1.6 Odbor na splošno namesto toge porazdelitve proračunskih sredstev po različnih temah priporoča kar največjo prilagodljivost financiranja. S tem bi zagotovili, da bi se Komisija lahko med izvajanjem programa hitro in brez dodatnih političnih ukrepov odzvala na vmesne premike poudarka, novo porajajoča se vprašanja ali prestrukturiranje, potrebno zaradi horizontalne narave mnogih programskih tem.

1.7 Odbor ponovno izraža podporo posebnemu programu Zamisli in meni, da je njegov glavni izziv — poleg primernega financiranja — v postopku izbiranja predlogov za projekte in v upravljanju programa. Odbor pozdravlja, da bo za to zahtevno nalogo odgovoren neodvisni Evropski raziskovalni svet (ERC).

1.8 Odbor je že večkrat poudaril, da je ključ za uspešne in konkurenčne evropske raziskave in razvoj poleg kakovostne opreme, finančne podpore in primernih splošnih pogojev, v zadostnem številu visokokvalificiranih in ustvarjalnih znanstvenikov. Posebni program Človeški viri obravnava ukrepe, s katerimi se Komisija želi približati temu cilju. Odbor močno podpira te ukrepe. Poleg tega opozarja na svoje pripombe k Evropski listini za raziskovalce, ki jo je objavila Komisija.

1.9 Posebni program Zmogljivosti je zelo dober primer podporne vloge Skupnosti. To zlasti velja za tiste raziskovalne infrastrukture (velike naprave, znanstvene instrumente, računalnike itd.), katerih stroški in uporabnost presegajo zmožnosti posamezne države članice. Toda tudi podprogram raziskave v korist malim in srednjim podjetjem je v skladu s priporočili Odbora, da je treba mala in srednja podjetja tesneje vključiti v inovacijski proces.

1.10 Na koncu Odbor opozarja na svoje preteklo priporočilo, da je treba bistveno zmanjšati upravne stroške za vlagatelje predlogov za raziskave, poenostaviti postopke in hkrati zagotoviti največjo kontinuiteto instrumentov za spodbujanje raziskav in postopkov odobritve predlogov.

2. **Uvod**

2.1 Predlogi **Komisije** v sedmih ločenih dokumentih dopolnjujejo predlog Komisije ([1]) o sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj (2007–2013) in sedmem okvirnem programu Euratom (2007–2011) ter vsebujejo **podrobnosti glede vsebin oz. tem raziskav predvidenih podpornih ukrepov**.

2.1.1 Zato **to mnenje Odbora dopolnjuje mnenje** o sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj (2007–2013) in programu Euratom (2007–2011) ([2]), vključno s pripombami in priporočili.

2.1.2 To mnenje zato primarno obravnava **vsebine raziskav, ne pa struktur in instrumentov**. Tako na primer ne obravnava ponovno pomembnega vprašanja izpopolnjevanja inovacijskega trikotnika „temeljne raziskave, uporabne raziskave in razvoj“ ali priporočila, da morajo biti uradniki Komisije, ki nadzorujejo projekt, tudi v prihodnosti strokovnjaki, ki obvladajo ustrezno strokovno področje, kar zahteva zadostno kadrovsko kontinuiteto. Ta stališča so obširno obravnavala pretekla mnenja ([3]).

2.1.3 Toda kljub temu je treba že na začetku omeniti pomemben vidik, ki se nanaša na **dodeljevanje proračunskih sredstev** oz. razčlenjevanje posameznih elementov programa. Glede tega je Odbor že priporočil kar največ prilagodljivosti, da se Komisija med izvajanjem programa lahko hitro in brez dodatnih političnih ukrepov odzove na vmesne premike poudarka, novo porajajoča se vprašanja ali prestrukturiranje, potrebno zaradi horizontalne narave mnogih programskih tem.

2.2 Komisija je predlagala povečanje sredstev za oba okvirna programa na skupno 72,7 ([4]) milijard EUR. To bi bilo še vedno manj kot 8 % predlaganega splošnega proračuna EU za obdobje 2007–2013 v višini 1.025 milijard EUR. V prej omenjenem mnenju o sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj je Odbor priporočil, da se v celoti zagotovijo nujno potrebne naložbe v raziskave in razvoj, ki jih je predlagala Komisija, ter da ne smejo postati predmet ali žrtev pogajanj o prihodnjem splošnem proračunu EU.

([1]) KOM(2005) 119 končno/2 – 2005/0043 (COD) – 2005/0044 (CNS)

([2]) UL C 65 z dne 17. 3. 2006

([3]) *Usmeritve politike za podpiranje raziskovanja v Evropi*, UL C 157 z dne 28. 6. 2005, in UL C 65 z dne 17. 3. 2006

([4]) V stalnih cenah 2005 brez upoštevanja inflacije; odvisno od indeksacije obstajajo različni podatki.

2.2.1 Toda na zasedanju Evropskega sveta 19. decembra 2005 je bil sklenjen dogovor o splošnem proračunu EU v višini 862,4 ([5]) milijard EUR. Temu ustrezno bi lahko prišlo tudi do manjšega obsega sredstev EU ([6]) za raziskave, kot ga je predlagala Komisija, toda *„Evropski svet ([7]) meni, da je treba financiranje za raziskave realno povečati tako, da bodo razpoložljiva sredstva do leta 2013 znašala okoli 75 % več kot leta 2006“*. Komisija bo pripravila revidiran predlog v skladu s tem ciljem. Politični proces odločanja glede obeh okvirnih programov torej še ni zaključen.

2.2.2 Cilj lizbonske strategije, da se Evropa razvije v vodilno gospodarstvo, zahteva bistveno povečanje naložb v raziskave in razvoj. Tu Evropa ne tekmuje le z državami, kot so ZDA, Japonska in Koreja, ampak tudi s Kitajsko, Indijo in Brazilijo. ZDA in Japonska sta pred kratkim naložbe v raziskave in razvoj imenovali za nacionalno prednostno nalogo za krepitev njune mednarodne konkurenčnosti ter zanjo zagotovili ustrezna sredstva. Glede na nenehni globalni razvoj, je torej cilj, da se 3 % BDP EU nameni področju raziskav in razvoja, ki ga je sprejel Svet v Barceloni v podporo lizbonske strategije in ki še ni dosežen, „premikajoči se cilj“. Kdor ga doseže prepozno, še vedno zaostaja.

2.3 Glede na sedanji položaj Odbor meni, da je potrebna navedba iz prej omenjenega mnenja in da je treba znova opozoriti, da so (1.) učinkovite in kakovostne raziskave in razvoj, ki imajo zadostno podporo, odločilna osnova in predpogoj za inovacije, konkurenčnost in blaginjo ter tako tudi za razcvet kulture in socialnih storitev, da (2.) predlog Komisije (…) **hkrati predstavlja tudi najmanjši možni vložek, ki ga bo dolgoročno treba še povečati, v prizadevanju, da položaja Evrope, zibelke sodobne znanosti in tehnike, ne bi postavili na kocko, ampak ga dolgoročno ohranili in okrepili,** in da (3.) bo brez tega vložka lizbonske cilje tudi dolgoročno težko doseči.

2.4 Odbor poleg tega ponovno poudarja, da je evropsko sodelovanje na področju raziskav in razvoja učinkovit **katalizator evropske integracije in kohezije**. To je zlasti pomemben vidik v času, ko si Evropska unija prizadeva pridobiti javno podporo za evropsko ustavo. Nenazadnje so zadostne raziskave in razvoj ne le odločilnega pomena za lizbonske cilje, ampak tudi za reševanje sedanjih vprašanj in problemov, npr. na področju zdravstva, oskrbe z energijo, okolja itd.

2.5 Odbor zato ponavlja priporočilo, da se znotraj dogovorjenega splošnega **proračuna EU** področju raziskav in razvoja nameni bistveno večji delež kot do sedaj, namreč **približno 8 %**, ter da do povečanja sredstev, predvidenem v sklepu Sveta, pride prej in nikakor šele čez sedem let.

2.6 Odbor se je seznanil s predlogom Komisije ([8]) za vzpostavitev **Evropskega tehnološkega instituta (EIT)**. Brez pripomb o vsebini predloga je treba vseeno poudariti, da izdatki, potrebni za ta predlog, nikakor ne smejo bremeniti proračuna posebnih programov.

2.7 Odbor hkrati opozarja na svoje preteklo priporočilo, da je treba **bistveno zmanjšati upravne stroške** za vlagatelje predlogov za raziskave, **poenostaviti postopke** in hkrati zagotoviti največjo kontinuiteto instrumentov za spodbujanje raziskav in postopkov odobritve. Odbor bo podal bolj podrobno mnenje o tej temi, ko bo obravnaval predloge Komisije o „pravilih za udeležbo“ ([9]).

3. **Vsebina predlogov Komisije** ([10])

3.1 Predlogi Komisije obsegajo in natančneje določajo celotno področje raziskav in razvoja v okviru sedmega okvirnega programa in programa Euratom, tj. skupek vseh tem, vsebin, metod in orodij raziskav. Predlagan je tudi prispevek Skupnega raziskovalnega središča k tem dejavnostim. Poleg tega so predstavljeni ukrepi za razvoj in krepitev potrebnih človeških virov. Gre za sedem dokumentov Komisije, ki vsebujejo tudi izčrpne informacije o posameznih podprogramih.

3.2 Povzetek strukture podprogramov (navedeni odstotki predstavljajo delež celotnega proračuna):

A — okvirni program za raziskave in razvoj (celotni proračun 72.726 milijonov EUR) 2007–2013

Sodelovanje	61,1%
Zamisli	16,3%
Človeški viri	9,8%
Zmogljivosti	10,3%
Ukrepi Skupnega raziskovalnega središča na nejedrskem področju	2,5%

B — okvirni program Euratom (celotni proračun 3.092 milijonov EUR) 2007–2011

Raziskave fuzijske energije	69,8%
Jedrska fisija in varstvo pred sevanjem	12,8%
Dejavnosti Skupnega raziskovalnega središča na področju jedrske energije	17,4%

3.3 Poglavje 3 mnenja o sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj (CESE 1484/2005) vsebuje natančnejši opis predlogov Komisije.

([5]) V stalnih cenah 2005
([6]) Po sedanjih ocenah se gibljejo okrog 49,5 milijard EUR (npr. FAZ št. 11 2006, str. 14).
([7]) Svet Evropske Unije 15915/05, CADREFIN 268, točka 10, z dne 19. decembra 2005
([8]) Sporočilo za javnost, IP/06/201 z dne 22. februarja 2006
([9]) KOM(2005) 705 končno
([10]) Glej tudi poglavje 3 UL C 65 z dne 17. 3. 2006.

4. **Ugotovitve Odbora**

4.1 Naslednje ugotovitve temeljijo na vsebini poglavij 4–6 prej omenjenega mnenja o sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj in so brez sklicevanja na ta dokument težko razumljive.

4.1.1 Odbor podpira namen Komisije, da upošteva horizontalno naravo mnogih programskih elementov in preko večtematskih pristopov podpira multidisciplinarnost.

4.1.2 Zato je Odbor obravnaval tudi vprašanje, ali je treba veje raziskovalnih dejavnosti, ki so povezane s tovrstnimi horizontalnimi temami kot npr. IKT v medicini, vključiti v IKT ali jih obravnavati kot del specializiranega podprograma zdravja. Tako glede IKT priporoča, da se del predvidenih dejavnosti IKT tesneje vključi v strokovne podprograme kot npr. zdravje, energetika, promet ali tudi družboslovne vede, ker se s tem težave posameznih področij postavijo v ospredje.

4.1.3 Toda na to vprašanje ni univerzalnega odgovora, ampak je treba obravnavati vsak primer posebej, glede na to, kje se po eni strani lahko pričakuje največ metodoloških sinergij in kje se po drugi strani lahko zagotovi najboljša povezava s konkretno problematiko. Odbor ponavlja priporočilo, da je v vsakem primeru treba *„zagotoviti skupno usklajevanje in potrebne povezave“*.

4.1.4 Odbor pozdravlja namen Komisije, da se bo prožno odzivala na porajajoče se potrebe, nova spoznanja in nepredvidene politične zahteve. Dejavnosti Komisije za podporo in usklajevanje predkonkurenčnih raziskav in razvoja bodo prispevale h krepitvi konkurenčnosti EU.

4.2 *Sodelovanje — jedro programa*

4.2.1 **Zdravje.** Odbor pozdravlja potrebno širino pristopa, od priprav oz. preprečevanja epidemij in pandemij do odzivanja na demografske spremembe z vsemi njihovimi socialnimi in zdravstvenimi učinki ter dolgoročnimi posledicami, vključno z raziskavami o staranju in invalidnosti (pri čemer gre pri slednjem za posebne, na primer socialne in tehnične, zahteve, ki presegajo zdravstvena vprašanja). Odbor podpira namen Komisije, da ne bo zanemarila raziskovanja redkih bolezni. Program naj bi obsegal vsa pomembna znanstveno-tehnična področja — vključno z biotehnologijo, genomiko, raziskovanjem izvornih celic in drugimi multidisciplinarnimi pristopi, vključno z vprašanjem o potrebnih standardih kakovosti in socialnih standardih. To velja tako za biomedicinske raziskave na univerzah, klinikah in javno financiranih raziskovalnih zavodih kot tudi za krepitev konkurenčnosti evropske medicinske in farmacevtske industrije. Zato Odbor predlaga potrditev predlaganega programskega okvira. Raziskave in razvoj na področju zdravja so v prednostnem evropskem in celo svetovnem interesu.

4.2.2 **Prehrana, kmetijstvo in biotehnologija** (biotehnologija je pomembna tudi za temo zdravja (točka (4.2.1)). Odbor meni, da si program pravilno prizadeva za razvoj oz. vzdrževanje evropskega biogospodarstva, ki temelji na znanju. Cilj je uporaba znanosti o življenju in tehnologiji, da bi zagotovili okolju prijazne in konkurenčne proizvode in procese v kmetijstvu, ribištvu, ribogojstvu, prehrambni, zdravstveni, gozdarski in sorodni industriji. Glede na posebno ostro konkurenco na področju kmetijstva z državami, kot npr. Brazilijo, je to prav tako zelo pomemben sektor. Nova možna veja razvoja bi bilo lahko gojenje rastlin, ki s kopičenjem škodljivih snovi prispevajo k čiščenju kontaminirane zemlje ali pa rastlin, ki ne absorbirajo škodljivih snovi iz kontaminirane zemlje in so zato varne za uporabo.

4.2.3 **Informacijska in komunikacijska tehnologija (IKT).** Proizvodi in storitve sektorja IKT so na revolucionaren način obogatili in spremenili znanost, tehniko, upravljanje in celo vsakdanje življenje državljanov. Tako glede deleža financiranja kot tudi raznolikosti nalog IKT predstavlja največji element programa Sodelovanje, ki (lahko) vpliva na vsa druga področja. Cilj je zagotoviti inovativne proizvode in storitve, ki temeljijo na IKT, na področju znanosti, tehnike, upravljanja in logistike. Program IKT sega od razvoja nove strojne opreme (pri čemer npr. razvoj čipov jasno sovpada s programom nanotehnologije), sistemov programske opreme in omrežij do novih orodij programiranja, pri čemer je treba poudariti tudi pomen dostopnosti storitev IKT za vse skupine prebivalstva. Odbor hkrati opozarja na ugotovitve v točki 4.1.2. Upravičenost bistveno večjega obsega programa IKT je odvisna od tega, v kolikšni meri bo IKT tudi v prihodnosti prispeval k drugim programom.

4.2.4 **Nanoznanosti, nanotehnologije, materiali in nove proizvodne tehnologije.** Tudi tu gre za novo, izredno inovativno področje ([11]), ki se je v okviru medsebojnega učinkovanja temeljnih in uporabnih raziskav razvilo iz različnih virov in spoznanj s področja fizikalnih in kemijskih raziskav in tehnologije. To področje ima potencial za razvoj novih ali izboljšanih proizvodov in postopkov na mnogih področjih tehnologije. Hkrati je to področje tako raznoliko in razvejano, da je potreben velik pregled za prepoznavanje in izrabo skupnih lastnosti in prečnih povezav znotraj discipline, ki sega od atomske fizike do plazemske tehnologije, od nanomehanike do plemenitenja tekstila. Ker se nanoprocesi odvijajo na državljanom težko predstavljivi mikroskopski ravni, je od vsega začetka o tej temi potreben konstruktiven dialog s potrošniki, da se prepoznajo in preprečijo tveganja, po drugi strani pa pomirijo neutemeljene skrbi. Odbor zato pozdravlja in podpira širok pristop Komisije, ki zajema tudi prizadevanja za posredovanje znanja.

([11]) UL C 157 z dne 28. 6. 2005

4.2.5 **Energetika.** Odbor je že večkrat opozoril na ključno temo energetike, ki jo je obravnaval že v številnih posebnih mnenjih, pri tem pa je poudaril tudi veliko potrebo po raziskavah ([12]). Srednje- in dolgoročno obstaja zelo resen energetski problem ([13]). Povezan je tako s pričakovanim pomanjkanjem virov in podražitvijo „klasičnih“ energetskih virov nafte in zemeljskega plina kot tudi z varnostjo oskrbe Evrope s temi viri in večinoma celo globalnimi posledicami izkoriščanja energije za okolje, predvsem za podnebje. Rešitev tega problema je le v izboljšanih ali novih, a kljub temu po možnosti stroškovno ugodnih tehnologij. Ključ za to je v energetskih raziskavah. Obsegati morajo vse vidike ([14]), od boljšega razvoja in — skladiščenja! — okolju prijaznih energetskih virov do tehnologije za varčevanje z energijo in učinkovito izkoriščanje energije, vključno s postopki za delno ali popolno ločevanje in hranjenje toplogrednih plinov. Zlasti pomemben je tudi prestop na visoko učinkovite elektrarne. Zato Odbor meni, da so predlogi Komisije pravilni in uravnoteženi, toda izraža veliko zaskrbljenost, ker je predviden delež proračunskih sredstev glede na ključen pomen naloge, ki jo je treba rešiti na tem področju, premajhen. Odbor priporoča povečanje sredstev.

4.2.6 **Okolje (vključno s podnebnimi spremembami).** Varstvo okolja je ključnega pomena za kakovost življenja in življenjske pogoje sedanje in prihodnjih generacij. Prepoznavanje in reševanje problemov, ki so povezani z varstvom okolja — ne glede na to, ali jih je povzročil človek ali narava — je posebno ambiciozen in morda ključen cilj. Ta naloga je tesno povezana z vprašanji z najrazličnejših raziskovalnih in političnih področij: gospodarske, energetske, zdravstvene in kmetijske politike, vključno z nadzornimi nalogami in, iz globalnih vidikov, mednarodnimi sporazumi. Medtem ko se okoljske raziskave osredotočajo bolj na prepoznavanje oz. zmožnost prepoznavanja različnih problemov in vzrokov zanje, iskanje rešitev intenzivneje poteka na drugih področjih, predvsem na področju energetike. To je treba upoštevati s proračunsko prožnostjo.

4.2.7 **Promet (vključno z aeronavtiko).** Evropski prometni sistemi so ključen element evropske gospodarske in družbene blaginje in njene kohezije. Cilj podprograma promet je razvoj integriranih, okolju prijaznih, „pametnih“ in varnih vseevropskih prometnih sistemov in prevoznih sredstev. Temu ustrezno obravnava konkretne tehnične in logistične razvojne cilje različnih prevoznih sredstev in prometnih sistemov. Razvoj/nadaljnji razvoj varčnih prevoznih sredstev z nizko stopnjo emisij (letala, avtomobili itd.) je znanstveno-tehnična naloga, ki je povezana s podprogramoma energetike in okolja, v katero se lahko vključijo tudi MSP. Pomemben instrument pri tem so tehnološke platforme (ACARE za aeronavtiko in zračni promet, ERRAC za železniški promet, ERTRAC za cestni promet, WATERBORNE za vodni promet, vodik in gorivne celice). Glede na pomen delujočega evropskega prometnega omrežja, tudi za nove države članice, in glede na stalno povečevanje celotnega prometa — v zvezi s tem je zelo aktualno in pomembno vprašanje preprečevanje prometnih zastojev — ter glede na pomen tega omrežja za evropsko konkurenčnost (in vpliva na okolje) je cilj tega podprograma prav tako zelo pomemben in ga Odbor podpira.

4.2.8 Socialno-ekonomske in humanistične vede.

4.2.8.1 Po mnenju Odbora bi moral biti cilj tega programa prispevati k polnemu razumevanju zapletenih, med seboj povezanih socialno-ekonomskih, pravnih in kulturnih izzivov Evrope, vključno z vprašanjem o zgodovinskih koreninah in skupnih značilnosti Evrope ter njenih mejah in sosedih. Posebno pomembna naloga za duhovne temelje in ustvarjanje identitete Skupnosti, ki med drugim zadeva tudi odnose med državami članicami in evropskimi državljani, bi bilo izdelati skupen in za vse države članice enoten opis in oceno evropske zgodovine, ki bi postala temelj za učno snov pri pouku zgodovine v državah članicah, oz. okrepiti sedanja prizadevanja za to.

4.2.8.2 Toda to področje vključuje tudi vidike, kot so gospodarska, finančna in davčna politika, znanstvena politika, rast, zaposlovanje in konkurenčnost, socialna kohezija in trajnostni razvoj, kakovost življenja, izobraževanje, kulturna in pravnopolitična vprašanja ter globalna soodvisnost. Zajema tudi posebne izzive sodobne družbe, kot so demografske spremembe (dejstva, posledice, ukrepi), migracije, socialno izključenost, kulturno delitev, razvoj in družbo znanja. Za boljšo povezanost in opredeljenost tega podprograma Odbor priporoča, da se tisti del podprograma znanost in družba iz programa Zmogljivosti, ki ne obravnava posredovanja znanja in boljšega razumevanja med znanostjo in družbo (glej tudi točko 4.5.3) ampak raziskovanje odnosov med znanostjo in družbo, vključi v podprogram socialno-ekonomske in humanistične vede. Na splošno Odbor meni, da je podprogram socialno-ekonomske in humanistične vede zelo pomemben, zlasti ker ima odločilno vlogo pri političnih posvetovanjih; treba bi ga bilo dopolniti z nekaterimi omenjenimi temami in zato po potrebi tudi relativno okrepiti.

4.2.9 Varnost in vesolje.

Tako varnost kot tudi vesolje sta pomembni temi, ki jih Odbor podpira.

4.2.9.1 Državljani zahodnega sveta se po terorističnih napadih v preteklih letih bolje zavedajo potrebe po ustrezni **varnosti**, ki zahteva širok pravni, socialni, kulturni, pa tudi znanstveno-tehnični pristop. Varnost in raziskave na tem področju niso omejene le na skupno zunanjo in varnostno politiko, ampak se dotikajo tudi področij, kot so promet, zdravje (npr. program EU o varovanju zdravja), civilna zaščita (npr. naravne in industrijske nesreče), energetika in okolje.

([12]) UL C 241 z dne 7. 10. 2002; UL C 28 z dne 3. 2. 2006; UL C 65 z dne 17. 3. 2006

([13]) Glej prejšnjo opombo.

([14]) Glede programa EURATOM glej poglavje 4.6.

4.2.9.2 Evropski državljani se še ne zavedajo v celoti ogromnega napredka na področju **raziskovanja vesolja** in vesoljske tehnologije. Ta napredek je pomemben tako iz geostrateškega vidika kot tudi v smislu razumevanja sveta; nenazadnje sta bila opazovanje neba in s tem pridobljeno znanje npr. o gibanju planetov odločilna izhodišča moderne naravoslovne znanosti. Poleg tega sta raziskovanje vesolja in vesoljska tehnologija vodilni področji za raziskovanje inovativnih tehnologij. Odbor meni, da je glede raziskovanja vesolja potrebno uravnoteženo sodelovanje predvidenega programa z že obstoječimi evropskimi organizacijami, kot sta ESA in ESO.

4.3 **Zamisli.** Tu Komisija s podporo raziskavam orje ledino. Tudi to je Odbor že večkrat pozdravil ([15]). Spodbujanje predlogov raziskav, ki resnično izstopajo v evropski konkurenci bo — ob opustitvi do sedaj običajne zahteve po čezmejnem sodelovanju — omogočilo odličnost, ki bo postala vidna in hkrati privlačila vrhunske evropske in mednarodne znanstvenike. To bo ustvarilo posebno plodna tla za inovacije. V zvezi s tem Odbor še enkrat poudarja, da je treba za preseganje povprečnosti vzeti v zakup tudi tveganje neuspeha. Zato je glavna težava — poleg ustreznega financiranja programa — v izbirnem postopku in upravljanju programa. Odbor zato meni, da je pravilno, da bo za to zahtevno nalogo odgovorna neodvisna evropska skupina posebno uspešnih in priznanih, skrbno izbranih znanstvenikov: Evropski raziskovalni svet (European Research Council, ERC).

4.4 **Človeški viri.** Odbor je že večkrat poudaril ([16]), da je ključ za uspešne in konkurenčne evropske raziskave in razvoj poleg vrhunske opreme in finančne podpore v zadostnem številu visokokvalificiranih in ustvarjalnih znanstvenikih. Zato je treba že v otroštvu in pri mladih vzbuditi zanimanje za znanost in tehniko, da bodo nadarjeni v zadostnem številu začeli ustrezen — zelo težak in zahteven — študij in ga tudi dokončali.

4.4.1 Odbor je že v mnenju o sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj ([17]) opozoril na ključno vlogo univerz kot raziskovalnih in izobraževalnih institucij ter na njihov nezadovoljiv položaj v Evropi. Med drugim je treba poskrbeti tudi za to, da so na voljo primerni strokovni in osebni splošni pogoji ([18]), ki raziskovalcem omogočajo, da se posvetijo doktorskemu delu, ki je pomembno za njihovo kariero. Po odlični izobrazbi diplomanti potrebujejo mednarodne izkušnje, privlačno okolje za raziskovanje, ki zagotavlja dovolj svobode, mednarodno konkurenčne pogodbe in načrtovanje kariere. (Odbor je že podal svoje deloma pozitivno in deloma kritično mnenje o „Evropski listini za raziskovalce“ ([19]), ki je povezana s to temo.)

4.4.2 Glede na pomen mednarodne mobilnosti raziskovalcev za znanost in raziskave, predvsem mobilnosti med državami, ki so na tem področju posebno napredne, je treba poskrbeti, da ne pride do enostranskega bega možganov; zato je treba med drugim tudi osebne dohodke oblikovati tako, da se npr. lahko tudi ameriške vrhunske znanstvenike privabi v Evropo, kar je sedaj skoraj nemogoče. Odbor zato podpira ta večkrat poudarjen cilj Komisije, da je treba izvajati potrebne instrumente in ustvariti splošne pogoje ter zagotavljati, da bodo države članice uporabljale instrumente, predlagane v programu Človeški viri, ki so deloma že na voljo. Poleg tega je za evropski raziskovalni prostor zlasti pomembno, da se ustvarijo privlačni pogoji za mobilnost in odstranijo ovire. Treba je pozdraviti, da Komisija aktivno zasleduje ta cilj.

4.5 **Zmogljivosti.** Ta program je dober primer podporne vloge Skupnosti.

4.5.1 To predvsem velja za cilj razviti/namestiti, ter skupno uporabljati ter izpopolniti raziskovalne infrastrukture — kot velike naprave, znanstvene instrumente, računalnike itd. — katere stroški in uporabnost presegajo zmožnosti posameznih držav članic. Pri tem Odbor pozdravlja, da bo v skladu s svojim preteklim priporočilom pri predlogu ustreznih projektov imel prednost pristop od spodaj navzgor.

4.5.2 Toda tudi druge naloge v sklopu programa Zmogljivosti, kot npr. raziskave v korist MSP in združenj MSP, ali regije znanja, sprostitev in razvoj raziskovalnega potenciala v konvergenčnih in najbolj oddaljenih regijah EU, so zelo pomembne, zlasti za nove države članice in MSP.

4.5.3 Namen podprograma znanost in družba je spodbujati usklajeno integracijo znanstvenih in tehnoloških prizadevanj ter s tem povezanih raziskovalnih politik v evropsko družbeno mrežo. Pri tem gre predvsem za sposobnost ustvarjanja, uporabe in širjenja znanja ter razvoja inovacij. Po eni strani si ta podprogram prizadeva evropskim državljanom posredovati sliko o znanosti, znanstvenikih in njihovih rezultatih. Odbor te cilje pozdravlja in predvsem v širjenju znanja vidi pomembno kulturno nalogo, ki spodbuja inovacije. Po drugi strani pa je treba raziskati, zakaj je del državljanov skeptičen glede znanosti (ali nekaterih znanstvenih področij), njenih metod in potencialnih vplivov. Odbor meni, da je treba raziskave o tem, ki so primarno sociološke narave, vključiti v podprogram socialno-ekonomske in humanistične vede, ki je del posebnega programa Sodelovanje, ter jih tako obravnavati v tam obstoječem širšem kontekstu evropskega sodelovanja.

([15]) UL C 110 z dne 30. 4. 2004
([16]) UL C 110 z dne 30. 4. 2004 – *Raziskovalci v evropskem raziskovalnem prostoru: en poklic, veliko možnosti kariere*
([17]) UL C 65 z dne 17.3.2006
([18]) Glej med drugim poglavje 5.6 dokumenta iz opombe 16.
([19]) UL C 65 z dne 17. 3. 2006, in UL C 110 z dne 30. 4. 2004

4.6 *Program EURATOM*

Odbor na tem mestu opozarja na izčrpen pregled v mnenju o sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj ter programu EURATOM, pa tudi na ugotovitve glede posebnega podprograma energetika.

4.6.1 Na področju **raziskav fuzijske energije** ([20]) je treba sedaj (i) pripraviti in zaključiti izgradnjo mednarodnega termonuklearnega poskusnega reaktorja (ITER), (ii) izvesti vse potrebne priprave za njegovo obratovanje — vključno z izobraževanjem in usposabljanjem znanstvenikov, vključitvijo in mobilizacijo znanstvenega potenciala tako imenovanih pridruženih laboratorijev držav članic ter mednarodno delitvijo dela, (iii) spodbujati tehnološke dejavnosti za pripravo elektrarne DEMO (predvsem materiale in gorivni ciklus) ter (iv) razviti in izpopolniti različne koncepte (magnetne) konfinacije. ITER in nadaljnji razvoj morata biti tesno povezana z raziskovalnimi institucijami držav članic in uživati njihovo podporo. Predlogi Komisije so v skladu s temi nalogami in sprejetimi mednarodnimi obveznostmi; Odbor jih v celoti podpira.

4.6.2 Na področju **jedrske fisije** ([21]) je treba (i) nadalje raziskati in izboljšati varnost obstoječih jedrskih elektrarn (to je predvsem naloga industrijskih proizvajalcev in upravljavcev) ter (ii) razviti nove koncepte reaktorjev s še boljšimi varnostnimi lastnostmi, boljšim izkoristkom goriva in ravnanjem z radioaktivnimi odpadki. V to so vključene tudi raziskave za predelavo izrabljenih goriv (pretvorba, predelava). Poleg tega je treba (iii) rešiti vprašanje končnega skladiščenja in zagotoviti politično soglasje, (iv) podpirati prizadevanja proti širjenju materiala za izdelavo jedrskega orožja ter (v) pridobiti dodatne podatke o bioloških vplivih (majhnih) doz sevanja ([22]) ter razviti ustrezne merilne tehnike (predvsem osebno dozimetrijo). Pomembna naloga v okviru tega je izobraževanje nove generacije ustrezno usposobljenih strokovnjakov. Odbor izraža zaskrbljenost zaradi pomanjkanja novih kadrov v nekaterih državah članicah in krčenja strokovnega znanja ter opozarja na to, da bi bilo zaradi predvidene dolgoročne in globalne rabe jedrske energije treba tem vprašanjem dati večjo težo.

4.7 *Skupno raziskovalno središče (JRC)*

4.7.1 JRC je upravičeno vključen tako v dejavnosti sedmega okvirnega programa za raziskave in razvoj (2007–2013) kot tudi sedmega okvirnega programa Euratom (2007–2011). Ker to pomeni, da je JRC neposredno podrejen Komisiji in ker iz tega izhaja njegova moč za politično posvetovanje in prožno delovanje, je treba zagotoviti, da zanj veljajo visoki in transparentni standardi na področju medsebojnega pregleda, konkurence, postopkov zaposlovanja/kadrovske politike in spremljanja, ki veljajo za vse raziskovalne ustanove v državah članicah, in da je vključen v mednarodno raziskovalno skupnost. Odbor meni, da je taka vključitev pomembna tudi glede na prej omenjene socialno-ekonomske in humanistične vede.

4.7.2 K nalogam JRC v sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj (2007–2013) spada tudi splošna tema trajnostnega razvoja, pomembna za Skupnost (npr. podnebne spremembe, prehrana, energetika, promet, kemikalije, dekontaminacija). To vključuje razvoj znanstveno-tehnoloških referenčnih podatkov za različna področja varstva okolja in nadzora živil; to je tudi dragocen prispevek k oblikovanju zakonodaje Skupnosti. Naloga skupnosti je tudi priprava in širjenje mednarodno priznane referenčne osnove in spodbujanje skupnega evropskega merskega sistema. To bi lahko obsegalo usklajevanje porazdeljenega dela v nacionalnih ustanovah za metrologijo in standardizacijo ter hkrati sodelovanje v njihovih programih. V smislu enotnega evropskega trga in na splošno evropske integracije bi lahko razmislili o ustanovitvi Evropskega urada za standardizacijo ob vključitvi ustreznih nacionalnih laboratorijev ter institucij kot CEN in CELENEC, pa tudi ustrezne industrije in JRC.

4.7.3 Pravilno je, da JRC na področju sedmega okvirnega programa Euratom (2007–2011) podpira oblikovanje politike na jedrskem področju, vključno z izvajanjem in spremljanjem obstoječih strategij ter odzivi na nove zahteve. Odbor tudi meni, da je prav, da so prednostne naloge „jedrskega“ programa JRC ravnanje z jedrskimi odpadki, jedrska varnost in nadzor (pri čemer morajo biti te dejavnosti vključene in usklajene z dejavnostmi držav članic); prav v zvezi z njimi je javnost še posebej zaskrbljena in treba je najti zanesljive rešitve. Po mnenju Odbora je pomembna naloga tudi (nadaljnji) razvoj postopkov, ki dovoljujejo še boljši nadzor nad preprečevanjem širjenja materiala za izdelavo jedrskega orožja ali tehnologijami za izdelavo jedrskega orožja.

V Bruslju, 20. aprila 2006

Predsednica

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Anne-Marie SIGMUND

([20]) UL C 302 z dne 7. 12. 2004

([21]) UL C 133 z dne 6. 6. 2003; UL C 110 z dne 30. 4. 2004

([22]) Glej npr. RTD Info št. 47, Evropska komisija, januar 2006.